

EREN MILLORS, ELS TEMPS PASSATS?

Ens queixem, amb raó, de la dificultat que trobem en voler crear i consolidar publicacions periòdiques en català. S'han fet diversos intents que han resultat fallits.

Quan s'arriba al plany per aquesta causa, és inevitable establir comparances amb la situació que hi havia abans de la guerra: sortien a Barcelona més diaris en català que els que actualment s'hi editen en castellà, i teníem unes quantes revistes, setmanals, quinzenals i mensuals, que cobrien una extensa gamma d'interessos de lectura i tenien un públic addicte que n'assegurava la supervivència. Unes amb més folgança que d'altres, naturalment, i també es produïen fracassos. Però el panorama era ben distint al d'ara. Les condicions que existien aleshores per a emprendre una aventura editorial eren -des del punt de vista econòmic- més favorables. Goso dir que en la majoria dels casos no hi havia la preocupació d'establir pressupostos previs. Simplement, es començava l'empresa a partir d'il·lusions i entusiasmes. No era rar una mena de mecenatge providencial: algun impressor que, a més de fiar unes quantes raimas de paper que li havien quedat en un racó del taller, cedia unes hores de composició i de premsa. Tot a base d'un crèdit generós. Com que ni tan sols es pensava en una nòmina fixa de col·laboradors -redactors i col·laboradors també solien fiar- les publicacions somiades podien veure la llum. La publicitat no era indispensable per a la supervivència de les publicacions. Vull dir que no hi comptaven, no era la base de cap projecte.

Dins aquest context, no eren imprescindibles ni els grans tiratges ni les altes xifres de vendes. Es produïen desenganys, és clar, però en general no eren tan dolorosos com per produir desenganys definitius. Uns mateixos obstinats reincidien en intents semblants, i sempre trobaven seguidors en la generació

que els succeïa. És summament interessant, per a una extensa informació en aquest sentit, la "Història de la premsa catalana", de Joan Torrent i Rafael tasis. Aquesta obra conté una relació molt completa de les publicacions periòdiques, dels col.laboradors i dels impressors que varen aportar el seu esforç en un treball de conjunt tenaç, que considerat des de la perspectiva que permet el pas del temps, és francament extraordinari.

He contat, en ocasions anteriors, la meua intervenció directa (i per modesta que fos) en aventures d'aquesta mena. Sovint, la idea de fer una revista sorgia d'una reunió d'amics, tots ells d'una escassíssima capacitat econòmica, però els temps aquells anaven de cara a que la revista aparegués. I sortia, sovint condemnada a una vida efímera, però a vegades no tant com això i, en no ésser pensada -ni somiada- com a negoci rendible, amb poca cosa en tenia prou. Qui sap si una repassada amb rigor històric no ens faria evident que van plegar més revistes a causa de pressions externes o de conflictes interns que no pas per culpa d'economies dèbils. Moltes d'elles vencien la part feble tot fent admirables esforços de flaqueza.

Un dels intents més singulars en els quals vaig intervenir, fou el diari "Avui" creat per en Josep Janés i Olivé l'any 1933. En Janés era un cas notabilíssim d'editor amb una vocació innata gairebçe apassionada. En 1933 en Janés tenia 20 anys, i ja comptava amb l'experiència d'haver dirigit un quotidià, el "Diari Mercantil", propietat de l'empresari Xavier Tusell. L'objectiu primordial del periòdic eren els temes econòmics (herència directa del seu predecessor en llengua castellana "Diario Mercantil"), amb l'afegit d'un apoliticisme ple de prudència i d'una informació general molt sòbria. En Janés va introduir-hi un caràcter insòlit i, al costat de les cotitzacions, dels futurs del cotó i de les entrades i sortides de vaixells al port de Barcelona, hi va incorporar subtilment un

caire intel·lectual. Obtingué la col·laboració de J. Farran i Mayoral, Josep Carner, Agustí Esclasans, Sebastià Joan Arbó, Tomàs Garcés, Carles Fages de Climent i algun altre escriptor prestigiós. Unes signatures que no deixaven de sorprendre en un diari que, com a peu de capçalera, duia: "Indústria, Comerç, Borsa, Finances, Treball". A mans d'en Janés, el "Diari Mercantil" va adquirir una notable qualitat tipogràfica, tot donant vida a unes pàgines d'arts i lletres molt acurades. En aquest aspecte, en Janés va donar entrada a la redacció a joves escriptors i periodistes (o aspirants a ésser-ho) il·lusionats pel fet d'alternar les seves firmes amb les dels il·lustres col·laboradors esmentats abans. A més, aquests elements joves tenien a càrrec seu les feines anònimes, la rutina del treball diari: la traducció al català dels telegrams d'agència, posar-hi títols, escurçar o allargar textos per a adaptar-los a uns espais obligadors... Era un equip reduït, format per Avel·lí Artís-Gener, Angel Estivill, Salvador Marsal, Lluís Palazón, Joan Sales, Vicenç Verni i jo. Tots nosaltres érem una mica més grans que el director -no gaire, cosa d'un o dos anys de diferència en relació amb els 19 o 20 d'en Janés-, o sigui que és fàcil d'imaginar l'ambient que predominava a la redacció. El que costa més de comprendre és que una persona entenimentada i reposada com el senyor Tusell confiés feines de compromís a un conjunt amb tendència a la immaduresa. Crec que es devia a l'admiració i a l'afecte que sentia per a en Janés. Hi confiava.

Quan el senyor Tusell va decidir de plegar el "Diari Mercantil", en Janés va convocar el personal que hi treballava i els exposà la seva idea de fundar un diari en català. Reuní els redactors, el parell de linotipistes, el caixista i el seu ajudant, el premsista i el seu aprenent i algun empleat de base que també es va sentir cridat. Puc assegurar que, entre tots, devíem portar a les butxaques poc més del que costa l'edició dels diumenges d'un diari actual. Però en Janés tenia un poder de convicció irresistible. Si no fos excessivament rebuscat, diria

que escoltant-lo quan parlava d'edicions, les orelles se't feien aigua. El cas és que ens va convèncer de formar una cooperativa, i que devia haver convençut abans el senyor Tusell perquè ens deixés utilitzar les instal·lacions de la seva impremta del carrer dels Àngels. En resum, allò que quedava més clar era que, de moment, ningú no cobraria, però que les perspectives de futur eren immenses.

La qüestió és que el dia 14 d'octubre de l'any 1933 va aparèixer el diari "Avui", catalanista sense matís polític (solemne declaració editorial), amb la promesa de dedicar sol·lícita atenció a l'art i a les lletres. Va durar 53 números, gairebé dos mesos, que és el temps que va poder resistir el personal de taller, el qual, pel fet de tenir una mitjana d'edat superior a la de la plantilla de redacció, ja havia de mantenir família. El seu futur era més immediat que el nostre i amb unes urgències que no es podien fer passar amb raons.

Però l'"Avui" d'en Janés va representar una gesta notable, i ningú no s'hi va picar greument els dits. M'atreviria a dir que aquells 53 números van tenir un cost molt inferior al que val actualment confeccionar l'anomenat número zero d'un diari en projecte.

Voldria expressar, amb aquestes ratlles, que apareixien més publicacions perquè tots els implicats en elles acceptaven de viure una mica de l'aire del cel. I això era així (salvant excepcions) no tan sols pel que fa a periodistes i escriptors en general, sinó també referit a la gent del teatre, als artistes plàstics, als músics... No és pas que em sembli recomanable, sinó tot al contrari: trobo que les generacions actuals, amb la seva lluita perquè cada activitat suposi un grau de professionalització amb remuneracions que permetin de viure dignament, ens fan un gran servei. Cal reconèixer que han aconseguit un pas endavant summament apreciable, tot i que encara

ens quedi camí per recórrer. Si parlo d'aquella època, és perquè en sóc un supervivent i puc expressar les sorpreses que em deparen les iniciatives d'ara -dins els mateixos rams- en les quals sóc convidat a intervenir.

Fa poc, vaig assistir a unes quantes reunions, motivades per la il·lusió de publicar un setmanari. En les primeres trobades, em va meravellar la presència d'un economista, amb una magnífica cartera d'executiu i un do per l'aritmètica que em va impressionar de veres. Aquest expert ens va demostrar, amb dades fermes, que per fer aparèixer la publicació durant unes tres primeres setmanes de prova, eren indispensables uns quants centenars de milers de pessetes. Ara: per assegurar una etapa raonable de continuïtat, calia un capital d'uns quatre o cinc milions de pessetes. L'economista va afegir, amb un rostre seriós, que més aviat tirava curt i que seria prudent pensar en una previsió més esplèndida.

No sé si m'ha assistit l'encert en exposar una opinió que em sembla recolzada per experiències personals. He volgut dir que si actualment ens costa més de consolidar una premsa en català no és tan sols per causes de crisis culturals, de fallades polítiques o degut al flux i al reflux dels sentiments nacionalistes. Els motius econòmics hi juguen un paper decisiu. Abans, uns tiratges que ara ens semblarien ridículs bastaven perquè una publicació subsistís, i no em refereixo només a diaris i revistes, sinó també als llibres. La publicitat era un invent tot just en fase d'estrena i ningú no se'n refiava gaire. Estic convençut que en la majoria dels casos no hi comptaven.

En resum, crec que anem per bé, a desgrat de les onades de pessimisme que a vegades sembla que estiguin a punt d'ofegar-nos. Ja que parlem tant de normalització, penso que ens hi anem acostant. Quant a índexs de difusió -i les xifres referides als tiratges són determinants- estic convençut que unes estadístiques

ben fetes ens permetrien de comprovar que no s'ha treballat en
va. Ni abans ni ara.

Pere Calders